

ŞÜRAHBİL b. SIMT

(شرحبيل بن السمط)

Ebû Yezîd (Ebû's-Simt)
Şürahbîl b. es-Simt b. el-Esved
el-Kindî eş-Şâmî
(ö. 40/660 [?])

**Sahâbiliği konusunda
ihtilâf edilen kumandan
ve vali.**

Hem Câhiliye hem İslâm döneminde yaşadığı bilinmekle birlikte sahâbiliği konusunda ihtilâf edilmiştir. Buhârî onun sahâbî olduğunu belirtirken İbnü's-Seken ve İbnü'l-Esîr bunun kesin sayılmadığını belirtmiştir. Bazı kaynaklarda İbn Sa'd'a dayanılarak Şürahbîl'in Hz. Peygamber'i ziyarete geldiği ve bu ziyaret esnasında müslüman olduğu kaydedilmekteyse de İbn Sa'd'ın onu Şamlı tâbiilerin ilk tabakasında zikretmesinden dolayı bu bilgiye güvenilmeyeceği anlaşılmaktadır. İbn Hibbân'ın Şürahbîl'i eserinde hem sahâbe hem tâbiîn bölümünde kaydetmesi onun da bu hususta kesin bir kanaate varamadığını göstermektedir. Şürahbîl'in irtidad hareketlerini bastırmaya yönelik askerî faaliyetlerde bizzat çarpıştığı, Yermük ve Kâdisiye savaşlarına katıldığı, hatta Yermük'te babasıyla birlikte savaştığı (İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 264) ve Kâdisiye savaşının önde gelen kumandanlarından biri olduğu belirtilmektedir. Gerek Humus'un fethinde gerekse fetihden sonraki uygulamalarda bir kumandan sıfatıyla aktif rol oynadı. Humus'un boşaltılmış evlerini müslümanlara taksim etti. Siffin Savaşı'nda Muâviye tarafında yer aldı. Pek çok muharebede kumandanlık yaptı ve yirmi yıl kadar Muâviye'nin Humus valiliği görevini yürüttü. Şürahbîl'in Humus'ta veya Siffin'de öldüğü, cenaze namazını sahâbî Habîb b. Mesleme'nin kıldırıldığı belirtilmekte, ölümü hakkında 36 (656), 40 (660) ve 42 (662) gibi üç farklı tarih verilmektedir. Şürahbîl b. Simt, doğrudan Hz. Peygamber'den, ayrıca Selmân-ı Fârisî, Ubâde b. Sâmî, Ömer b. Hattâb, Amr b. Abese, Kâ'b b. Mürre gibi sahâbîlerden hadis rivayet etmiş; kendisinden Cübeyr b. Nüfeyr, Amr b. Esved, Kesîr b. Mürre, Sâlim b. Ebû'l-Ca'd, Mekhûl b. Ebû Müslim gibi tâbiîler rivayette bulunmuştur. Şürahbîl'in gerek sened zincirinde yer aldığı gerekse metninde isminin geçtiği rivayetler *Kütüb-i Sitte* ile diğer hadis kitaplarında kayıtlıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 445; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 248-249, 372; İbn Hibbân, *eş-Şikâat* (nşr. Seyyid Şerefeddin Ahmed), Beyrut 1395/1975, III, 187, IV, 364; İbn Asâkir, *Târîhu Dumaşk* (Amrî), XXII, 455-463; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, II, 141-143; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, II, 513-514; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XII, 418-421; Zehebî, *el-Kâşif* (nşr. Ahmed Muhammed Nemr Hatîb – Muhammed Avvâme), Cidde 1992, I, 482; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 264, 329-331; a.m.f., *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 322-323; Wensinck, *el-Mu'cem*, VIII, 117.

MAHMUT KAVAKLIOĞLU

ŞÜRB

(الشرب)

**Sâlikin
ilâhî aşkı yoğun
ve sürekli biçimde yaşamayı
anlamında tasavvuf terimi.**

Sözlükte şürb "içmek" anlamına gelir. Kur'an'da üç yerde geçen (eş-Şuarâ 26/155; el-Kamer 54/28; el-Vâkıa 56/55) şirb kelimesi "içekten alınan pay, hisse" demektir. Aynı kökten türeyen içecek şey, içki anlamındaki şarâbun ise hem olumlu (el-İnsân 76/5-6, 21; el-Mutaffifîn 83/28) hem olumsuz (el-En'âm 6/70; Yûnus 10/4) kullanımları vardır. Kur'an-ı Kerim'de cennette su, bal, yağ ve hamırdan yapılmış şarap ırmaklarının bulunduğu bildirilir (Muhammed 47/15). İçme eylemi daima susamışlığı (ataş) ve suya kanmayı (rey) çağırır. Muhyiddin İbnü'l-Arabî kıyamet günü kevser havuzundan bir defa içenlerin bir daha susamayacağını, cennette de söz konusu içeceklerin sürekli olacağını belirtir. Birincisine "susuzluğu ve harareti gidermek için içme", ikincisine "haz ve zevk için içme" denir (*el-Fütûhât*, II, 724).

Tasavvufta şürb, temiz kalplerin ve ruhların ilâhî ikramlardan kendilerine verilenlerle nimetlenmesi demektir. Bu hal, kulun rabbine yaklaşarak kalbine vârit olan müşahede nurlarıyla nurlandığından "susuz insanın su içmesi" anlamındaki şürb benzetilmiştir (Serrâc, s. 449). Hücvîrî şürbü "taatin hazzı, ikramın zevki, ünsün lezzeti" şeklinde tarif ettikten sonra beden su ile, ruhun gönül huzuru ile tatmin edildiğini söyler. Ona göre şürb olmadan hiçbir şey gerçekleşmez (*Keşfü'l-mahcûb*, s. 507). Kuşeyrî şürbü zevk-rey ve sekr-sahv terimleriyle açıklar. Zevk sâlikin ilâhî mânaları tatması, şürb onlarla beslenmesinin süreklilik göstermesi, rey kanmadır. Zevk şürbün başlangıcı, rey sonucudur. Zevk "mânevî sarhoşluk" mânasının

da sekrin başlangıcını, şürb tam sekr halini, rey ise "mânevî uyanıklık" anlamında sahv halini ifade eder. Sühreverdi'ye göre zevk iman, şürb ilim, rey ise haldir. Zevk kalbine ansızın mânevî haller gelip giden sâliklere (bevâdih, ehl-i zevk), şürb mânevî hallerin bir nebze daha kalıcı olduğu kişilere, rey ise ahval ehline hastır. İbnü'l-Arabî'ye göre zevk ilâhî tecellilerin ilk esası, şürb tecellilerin ortası, rey her makamın son haddidir. İbn Acîbe ilmin meyvesinin amel, amelin neticesinin hal, halin neticesinin zevk, zevkin neticesinin şürb olduğunu söyler. Şürbü sekr, sekri de sahv takip eder. Sahvdan sonra kemale ve vuslata ulaşılır. Tasavvuf edebiyatında su, süt, bal şerbeti ve şarap farklı derecelerdeki ilim, mârifet, aşk ve mestliğin simgeleri diye kullanılır. Nitekim Hz. Peygamber bir rüyasını anlatırken kendisine sunulan bir kadehten süt içtiğini, artan kısmını Hz. Ömer'e verdiğini ifade ettikten sonra sütün ilmin simgesi olduğunu söylemiştir (Buhârî, "Ta'bir", 15, "Müsâkat", I; Tirmizî, "Rü'yâ", 9; Nesâî, "Şiyâm", 54).

Tasavvufta şürb ve şarap terimleri ilâhî aşkla ilişkilendirilir. Zünnûn'a göre şürb ilâhî muhabbeti avuç avuç, dolu dolu içmek ve kanmaktır (Serrâc, s. 449). "Aşk kadehinden öyle içtim ki bir daha susamadım" diyen Yahyâ b. Muâz er-Râzî'ye Bâyezîd-i Bistâmî, "Dünyadaki bütün denizleri içsen bile kanmamalısın, hararetin geçmemeli, daha fazlasını istemelisin" demiştir (Kuşeyrî, s. 221). İlahî muhabbet kadehinden bir defa içip kananların yanı sıra içtikçe harareti artanlar ve kanamayanlar da vardır. Bâyezîd-i Bistâmî gibi kanmanın imkânsızlığını savunanlar olduğu gibi aksi görüş ileri sürenler de vardır (İbnü'l-Arabî, II, 551-552). Abdurrahman-ı Câmî'ye göre aşk ve şarap kabarıp coşma, çeşitli şekillere girme, vücudun bütün zerrelere sirayet etme, insanı mertlik, cömertlik ve tevazu hallerine kavuşturma özelliklerine sahiptir. İkisi de insanı kendinden geçirir, kayıtsız duruma getirir, sınırlarını ifşa etmesine sebep olur. Aşk ve şarapta içme arzusu tükenmez, kanmak söz konusu değildir (*Levâmîf*, s. 122-127).

Şarâb-ı ezeli, şarâb-ı elest "kadîm tecellî", şarâb-ı tevhid "ilâhî zâtta fâni olma", şarâb-ı aşk "coşkun aşk", şarâb-ı lâyezâli "tecellî mertebeleri", şarâbhâne "meklûk âlemi ve ârifin iç âlemi" anlamlarına gelir (Ca'fer Seccâdî, s. 498-503). Tasavvuf edebiyatında şürb ve şarapla ilgili sembollerden kadeh ve kâse sâlikî cezbeyle sevkeden mânevî halî, ârifin gönül ve ilâhî aş-

kın şarabıyla mest olan kişinin vücudunu, sâkî ise insanda ilâhî aşkı uyandıran, gönül kadehine ilâhî aşk şarabını sunan kimseyi, mürşid-i kâmilî ifade eder. Şarap vb. remizlerle tasavvufî aşkı anlatan çok sayıda şiir yazılmıştır. İbnü'l-Fârîz'in *el-Şa-şîdetü'l-hamriyye*'si bu tür şiirlerin en meşhurlarından biridir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tehânevî, *Keşşâf*, İstanbul 1317, s. 808; *Kâmus Tercümesi*, I, 315-318; Serrâc, *el-Lüma'*, s. 449; Kuşeyrî, *er-Risâle*, s. 203, 221; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb*, Tahran 1338 hş., s. 507; Şehâbeddin es-Sühreverdî, *'Avârîfû'l-ma'ârif*, Beyrut 1966, s. 507, 528, 542; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhât*, II, 724; a.e., Beyrut, ts., II, 551-552; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Medâricü's-sâlikin*, Kahire 1403/1983, III, 63, 90-104, 318-328; Abdurrahman-ı Câmî, *Levâmî'* (nşr. İrec Efşâr), Tahran 1360 hş., s. 122-129; İsmâil Rusûhî Ankaravî, *Minhâcû'l-fukarâ*, Bulak 1256/1840, s. 233; Ca'fer Seccâdî, *Ferheng-i Lugât u İştlâhât u Ta'birât-ı 'İrfânî*, Tahran 1991, s. 498-503; Refik el-Acem, *Mevsû'atü muştalâhâtî'l-İslâmî*, Beyrut 1999, s. 393-394.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

ŞÜREYH b. HÂRİS

(bk. KÂDÎ ŞÜREYH).

ŞÜREY'İYYE

(الشريعية)

Allah'ın Hz. Peygamber, Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin'e hulûl ettiğini ileri süren aşırı Şii Şürey'i'nin (ö. II./VIII. asrın sonları [?]) görüşlerini benimseyen gâli fırka

(bk. GÂLİYYE; HULÛL).

ŞÛRNÛBÎ

(bk. ŞERNÛBÎ).

ŞÛRÛT ve SİCİLLÂT

(الشروط والسجلات)

Hukukî muameleleri ve mahkeme kayıtlarını belgeleme usulünü konu alan ilim ve bu alanda yazılan eserlerin ortak adı.

Sözlükte "hukukî muameleleri kayıt altına almak üzere düzenlenen belge, senet" anlamındaki şartın çoğulu şûrût ile "yargı kararını içeren belge, ilâm, mahkeme defteri" mânasına gelen sicillin ço-

ğulu **sicillât** kelimelerinden oluşan bir tabirdir. İslâm'ın erken dönemlerinden itibaren şûrût kelimesi, hem hukukî muamelelere dair yazılacak belgelerin düzenlenmesi esaslarını tesbit eden ilmi hem de bu alanda yazılan eserleri ifade etmek için kullanılmıştır. Literatürde **ilmü's-şûrût ve's-sicillât**, **ilmü't-tevsîk**, **ilmü'l-vesâik ve's-sicillât**, **ilmü' ezkârî'l-hukûk**, **ilmü's-sakk**, **ilmü'l-mehâdir ve's-sicillât** diye anılan şûrût ilminin İslâmî ilimler arasında seçkin bir yere sahip bulunduğu ve bu ilmin gereklerine uygun belge düzenlenmenin bilgi, sanat, kültür ve tecrübe işi olduğu belirtilmiş, müslüman toplumlarda bu işle uğraşma itibarlı bir meslek sayılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de şartın "eşrât" (alâmetler) şeklindeki çoğulu ile (Muhammed 47/18) "sici" (büyük kâğıt) kelimesi (el-Enbiyâ 21/104) birer defa geçmektedir. Birçok âyette peygamberlere indirilen bildirim ve hükümleri içeren metinler / yazılar "kitâb" (çoğulu kütüb) ve "sahîfe" (çoğulu suhuf) kelimeleriyle ifade edilmiş, ilmin tesbit ve neşir vasıtası olan yazının, kalem, kâğıt, defter gibi yazı malzemelerinin öneminden bahsedilmiştir (meselâ el-Bakara 2/282; el-Kalem 68/1; el-İnfîtâr 82/11; el-Alak 96/1-5). Bu kelimeler ve türevleri hadislerde de geçmektedir (Wensinck, *el-Mu'cem*, "şrt", "scl", "ktb", "shf", "klm" md.leri).

İslâmiyet'ten önce okuma yazma bilenlerin sayısı az iken Kur'an-ı Kerim'in teşvik ve Hz. Peygamber'in aldığı tedbirler sayesinde toplumda okur yazarların sayısında önemli artışlar meydana gelmiş, kısa zamanda yazının kullanımı yaygınlaşmıştır. Kur'an'da borç ilişkisinin ispatını kolaylaştıran hususlar üzerinde önemle durulmuştur (özellikle el-Bakara 2/282). Hulefâ-yi Râşidîn döneminden itibaren bazı kişiler hukukî muameleleri ücretsiz olarak yazıya geçirip belgelendirme işiyle tanınmaya başlamış, diğer taraftan davaların çoğalması kadılar aynı mesele hakkında verilen hükümler arasında doğabilecek çelişkileri gidermek için mahkeme kararlarını yazılı hale getirmeye yöneltmiştir. I. (VII.) yüzyılın ilk yarısından itibaren İslâm coğrafyasının genişlemesi, müslümanların çeşitli kültür ve medeniyet çevrelerine mensup topluluklarla yakın temas içine girmesi vb. etkenler hem hukukî muamelelerin yazıya geçirilmesine eskisinden daha fazla ihtiyaç duyulmasına yol açmış, hem de bunlarla ve bu kapsamda sayılan mahkeme kayıtlarıyla ilgili belgelerin dil, üslûp ve içerik yönünden yeni şartlara uygun biçimde düzenlenmesini gerektirmiştir. Böylece ilmü's-şûrût ortaya

çıkışmış, hukukî muamelelerle ilgili belgeleri düzenleme hizmeti serbest meslek şeklinde veya resmî görev olarak yerine getirilmiştir (ayrıca bk. HÜCCET; MAHKEME; NOTER). Resûl-i Ekrem ve Hulefâ-yi Râşidîn dönemlerinde belgeler daha ziyade tabaklanmış deriler, hurma dalları, hayvanların kükrek ve kaburga kemikleri gibi malzeme üzerine yazılıyordu. Emevîler'in sonlarına doğru belgelerin ince deri, kumaş ve nihayet kâğıda yazılması yaygınlaşmış, Abbâsî Halifesi Hârûnürreşid devrinden itibaren belgeler için kâğıt dışında zorlukla saklanabilen, kısa zamanda bozulabilen ve kolayca kazıntı ve silinti yapılabilen yazı malzemelerinin kullanımı yasaklanmıştır (Özcan, I, 178).

İlk tanımlarına Taşköprizâde'nin *Miftâhu's-sa'ade*'siyle (II, 60) Kâtib Çelebi'nin *Keşfü'z-zunûn*'unda (II, 1046) rastlanan ve kısaca "hukukî muameleler hakkında yargı önünde geçerli ispat vasıtası sayılabilecek yazılı belgelerin hazırlanış metodunu öğreten ilim" şeklinde tanımlanabilecek olan ilmü's-şûrûtun konusu yazıya geçirilip belgelendirilmesi açısından hukukî muamelelerdir. Bu ilmin asıl amacı muamelelerin yazılı belgelenebilmesi esnasında uyulması gereken kuralları öğretmek, diğer amacı ise üslûp ve içerik yönünden uygulama birliğini sağlayacak örnek form belgeler hazırlamaktır. Fakihler, bu ilmin belirlediği ilkeler çerçevesinde belge düzenlenmesiyle elde edilebilecek faydaları şu şekilde sıralamıştır: Hakların korunması, ileride meydana gelebilecek ihtilâfların önüne geçilmesi, ihtilâfın yargıya intikali halinde hakkın ispatının sağlanması, ticarî, iktisadî ve hukukî ilişkilerde güven ve istikrarın temini, fâsid akidlerin önüne geçilmesi (Serahsî, *el-Mebsût*, XXX, 167; Hâcibzâde, vr. 1^b). İlkelerinin bir kısmını fıkhtan, bir kısmını inşâ ilminden, bir kısmını da başta divan sistemi olmak üzere devletin resmî belge düzenleme esaslarından alan şûrût ilmi ayrıca toplumların örf ve âdetlerinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Dolayısıyla bu ilim muâmelâtla ilgili hükümleri inceleme konusu yapması yönüyle fikhin, edebî metinlerin üslûp ve yazım kurallarını inceleme konusu yapması yönüyle de edebiyatın bir dalı şeklinde kabul edilmiştir. Fakihler şûrût ilmini öğrenmenin dinî hükmünün toplum açısından farz-ı kifâye, birey açısından mendup olduğu sonucuna ulaşmıştır (Karâfî, X, 152-153; İbn Ferhûn, I, 248).

Şûrût ilmi açısından özel öneme sahip başlıca kavram ve terimler şunlardır: 1. **Muamele**. Düzenlenecek belgelerin konu-